

Ч 10637

бла

М.ЧИРСЬКИЙ

ЕМАЛЪ

Писобсодки.

ПРАГА
1941

Ч 8-17

МИКОЛА ЧИРСЬКИЙ

ЕМАЛЬ

ПРАГА 1941

ВИДАВНИЦТВО »КОЛОС«

11.10437

232629

Авторські права застережені.

Обгортка праці проф. Р. Лісовського.

11814

SLOVANSKÁ KNIHOVNA

3186062789

Ж. Гусаченко № 8.00

ДРУКОВАНО 2.000 ПРИМІРНИКІВ.

DRUCKEREI
DES PROTEKTORATES BÖHMEN UND MÄHREN IN PRAG
TISKÁRNA
PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA V PRAZE

ЕМАЛЬ

КАМ'ЯНЦЕВІ НА ПОДІЛЛІ

Хоч в п'янім сні поплисти!
Діткнутися устами скель . . .
О, моє місто кам'янисте,
таке далеке і близьке!

Готовий скочить просто з мосту
в обійми любих Карвасар,
зложить заїзжені кости
під скелі Нового Бульвару . . .

Кам'янець мій славний і рідний,
я не можу, не хочу забути,
всю любов, на яку лише здібний,
шлю до тебе в зарослу путь.

Крізь іржавий скрегіт фіртки
і крізь сад мовчазний, як цвинтар:
— тут жили, — чи живуть ще Чирські?
Мати зна, чи не зна, що син то?

Шарудить під ногами давнє,
жовте листя давньої осені . . .
До колишнього, ясного травня
рвуся думками безголосими . . .

Тільки серце не знає втоми,
надягнувши бойовий шолом:
не вернуса інакше додому —
на щиті або зо щитом.

Ужгород, 1928.

УТОМА

Тануть тіні в тонах танґа,
за вікном — трагічно чорна ніч,
чорноокий, грішний янгол
розгортає крила віч.
Над безмежжям тихо плаче скрипка,
теплий дощ по вітах шарудить,
спята чорним шовком, мрійно литка
усміхнулась в дзеркалі на мить.
Мокне зір в надпитому пугарі,
заломилась бров під стомленим чолом,
сидите тепер з нудьгою в парі
за пустельно байдужним столом.
Саркастично розбіглися складки
на недбало зігнутих плечах . . .
Ваш П'єро, спираючись на п'ятки,
затанцьовує печаль.

Подєбради, 1925.

РАНОК

Хрипить риплявою іржою фіртка
в задумливий сутінком сад,
гойдаються між листям сині дірки,
переливається, всміхаючись, роса.
Ледве примітною між травами доріжкою
до сірого покривленого ґанку
ідеш, ступаючи несміло ніжкою,
назустріч заспаному ранку.
Зітхнули під ногами старі сходи,
розплющили цікаві очі ставні,
в кімнату бризнуло червону воду
ласкаве сонце, пригадавши давнє.
Блакитний дим цілує височінь
й тріпоче пристрасно ген-ген, як струнка,
хмільне повітря впялось в далечінь
вогняно-пяним поцілунком.

Шкляні Теплиці, 1926.

ОСІННЕ

Купає місто вулиць сірість
в осіннім небі океаннім
і сипле пестоці останні
жовтнево стомлений Озіріс.

Набридла сонцю літа гра
зза гір вдивляється у далеч
смішливим оком світлий Ра,
що вже лиш гріє, а не палить.

Тріпочуть проміні останні
по персах синьої ріки,
вже вечір перше привітання
позначив помахом руки.

Уже темніє, мов пергамент,
смішна оголена земля,
аж поки ніч не розілля
по небу синій свій атрамент.

Як мумія, мовчазний місяць
лякає темний поступ гір
і тільки неспокійна Тиса
веде з камінням давній спір.

Рахів, 1927.

Буду просто прекрасне любить,
однобарвну — холодну синь,
жовте сонце поглядом пить,
на місяць співати, як пси.

Не читайте мене: не треба . . .
Пару стрічок оцих — як смеркла он
ця фіялкова далеч — рожеве небо,
прочитаю собі перед зеркалом.

Насолоджуватимусь тим,
що прекрасне в мені і зовні,
як лягає довгаста тінь
на вечора настрій гріховний . . .

Безсоромно місяць нагий
поплив по спокійному плесу . . .
Ох, в осінній вечір, такий
віршів не знесу . . .

Подєбради, 1927.

ДОН КІХОТ

В пустелі міста, повнім згуку,
в далекій стороні,
в залізо сталости закутий
хтось їде на коні.

І спис рука до боку тисне,
піднесене чоло,
а на устах веселу пісню
не заглуша галоп . . .

Куди він їде — не питай його,
поки ще біль не стих.
Навколо серця його сяєво,
як вколо лиць святих.

Позаду лицарі подолані
і слава перемог,
та серце, многократ проколоте,
вже знову заросло.

Так їде лицар з вірним списом,
новий шукати герць,
поки віків кривавий писок
залізо ще не зжер.

Поки запалу повне серце
про Дульчинею снить
та з вітряком в завзятім герці
не поломався спис . . .

Вже степ навколо, вітер вільний
та все вперед уперто
прямує лицар божевільний
любовію безсмертний.

Куди стремить він — не питай його,
поки ще біль не стих.
Навколо серця його сяєво,
як вколо лиць святих.

Ужгород, 1928.

ДОН КІХОТ

Назустріч блиск жахливий вістря . . .
В колючий біль розпятих віч,
як блискавка гнучка і бистра,
що ріже хмарно-бурну ніч,

сміється сталь дзвінкої шпади.
Жагою вбить нап'яті мязи —
поки хтось лезо в серце всадить,
поки в борні хтось не поляже . . .

І жадібно так п'є земля
вино свячене крові й поту,
що на бенкеті розілля
рука пречиста Дон Кіхота . . .

І кривиться обличчя смерти
в агонії нестерпних мук,
так не дає іще померти
жорстокість невблаганних рук . . .

Дзвенить сталевий шпади сміх
і п'є вино із крові й поту
земля, спяніла від утіх,
палка коханка Дон Кіхота.

Ужгород, 1928.

I.

Назустріч степ і тиші дзвін . . .
(Пустив хтось в небі »півня«)
Вечірній вірний Муєдзін
молитву творить з півдня.

»Вперед мерщій, вперед, мій карий,
наш шлях іще ген-там,
де з хмар блакитної Сагари
ось лине караван . . .
Там ген, де блиснула зоря
в чалмі його пророка . . .«
І очі в карого горять
ясніше з кожним кроком.

II.

Це хто там їде без путя
з хрестом і п'яним зором? . . .
Ось вітер груди перетяв
невідомим просторам,
тополів листя трипотять
у смерклім неба плесі . . .
Новим на завтра запалять
вогнем зі сходу всесвіт.

III.

Вже перетлів на чорну ніч
палкий серпневий вечір:
лиш темний зір безвладних віч
вершник у безвість мече:
»Вперед, мерщій, вперед, мій любий,
наш кожний крок для неї . . . «
Чи чуєш? . . . Хтось зі сходу трубить!
На бій за Дульчинею!

IV.

Кістяк і спис в траві рядком,
а поруч млин вітряний.
Війнув зі сходу холодком
чийсь подув передранній,
розвіяв млу . . . Вже сонце ось
(червона помаранча)
на сході радісне знялось,
як усміх Санчо Панча.

Туля Ремета, 1929.

Іще один переходячий жаль,
іще одне незначуче зневірря,
але стверділо серце, як емаль,
а ця любов легка була, як пірря.

І ваших віч привабливе сузірря
нехай тепер для інших креше сталь,
я так закоханий в оце передвечірря,
в осіннє небо, чисте, як кришталь,

що байдуже мені і зрада і печаль,
і свій залюблений в любові зір я
з-поза широкого плеча
втоплю, мов гострого меча
в цю далеч, заткану в зелене надвечірря.

Прага, 1929.

ОСІНЬ

Заспівав хтось про осінню
синю далеч.

О. Стефанович

Я сам закоханий до тебе, осінь!
Ти жінка, що загорнена в імлі,
твое призначення велике й досі
незрозуміли на землі . . .

Задуманії плеса неба,
спокійна мудрість сірих хмар —
ніхто не згадує у нас про тебе,
як не прийдеш сама.

Ти біль землі скропи дощами
і пристрасти вгамуй журчанням слів!
Ось-ось вже близько перед нами
весна кривавих злив.

Не посилай нам проміні призирства,
з дзвінкого неба, синього від дум!
Проте іще »не шелестіла тирса«
на українському степу, —

що перша весна перекаже світом,
що громи перші переповістять
і що одкажуть недруги нам звідтам,
яких ми мусимо спитать.

Вгамуй нас, осине, твоїм спокоєм
і приголуб дочасно! Приголуб!
Он вже не за горами весна-воїн,
що нас візьме »на руб« . . .

Я так закоханий до тебе, осінь,
ти жінка, що загорнена в імлі,
твое призначення велике й досі
незрозуміли на землі.

Прага, 1930.

КАМ'ЯНА МАДОННА

Е. Маланюкові

Скрізь скелі і провалля
та хижий профіль гострих гір . . .
Такі суворі й невідрадні далі
оточують наш монастир . . .

І небо тут у день — холодна криця,
вночі ж — чернечая »сутана« . . .
Тут вільно їй, лиш їй одній молитися,
що все однакова, все — невблаганна . . .

Лиш інколи торкнуться антену серця
вібруючі хвилеві хвилі,
й зпід попелу молитв на мить озветься
те, що колись не з примусу любили.

І кожен тут (чернець, поет і лицар),
як кам'яні статуї — без утоми —
свої байдужі і холодні лиця
скеровують у невідоме.

Так похоронним, але певним кроком
роки минають монастирську браму,
й лиш чорні чотки днів пожовклими перстами
певніш перебирають з кожним роком.

І поки кам'яна стоятиме Мадонна,
незломна Діва з серцем кам'яним,
ніхто, ніхто не зойкне, не застогне
й буде як скеля мовчазним.

Цих душ сталеві і холодні леза
(непоборима то одвічна сила)
заховані у похві тіла,
й ніхто їх блиску не простежить.

І тихо тут — ні радощів, ні суму.
І навіть дзвонам не розбурхать тиші.
Лиш інколи ходою пан Ігумен
застигле плесо заколише.

Й лиш вістря віч, палаючі вогнем,
у серце камяне Мадонни
скеровують упертіш з кожним днем,
аж поки воском не розтане . . .

★

Чернець-поет в монастирі вигнання
в очах своїх заховує грозу,
що з камня викреше колись кохання,
що з камня викличе колись сльозу.

Прага, 1931.

Несе мене життя на дужих персах,
пихою вітру парус мій напятий,
і промінь сонця втомленого сперся
на мою постать раменату.

В очах моїх синіє безвість неба.
Це вікна в неконечність мозку, —
де вбогим віршам марно жебрать
музики меду й форми воску.

Міцне вино тисячилітніх правд,
камяно-сердий, я не наливаю
в жебрацький келих.

Інше обікрав,
щоб все тобі віддять, мій краю!

Прага, 1931.

УРИВОК З ПОЕМИ «ГІМНАЗІСТИК»

Неспокій оця осінь голосить.
Зорі — безліч сполоханих віч.
Непокрите куйовдить волосся
повстанцеві завітрянна ніч.
Ось діждався нарешті він чести,
недавній хлопчак, гімназіст.
У заставі, а поруч вінчестер,
що в руках задубілих затис.
Та не так, як в романах Жюль Верна,
в прозаїчних волинських полях:
той додому вже більше не верне,
кого зловить до рук своїх лях.
Він суворо нахмурює брови
і вдивляється пильно у шлях:
»спочивайте, панове, здорові!«
(Це загону, що в лісі заляг.)
У селі там десь гавкають пси,
почувають тварюки недобре,
гусне в далечі темная синь,
загрозливий творячи обрій.
Притаївся в примерзлій руці
цигарки наляканий вогник,
і здавалося, ночі оцій
неконе́чність належить сьогодні . . .
Тане мужність, ввижається постіль,
хати теплої затишний кут.
Раптом темінь проколює постріл,
що луною розлігся »так — ку!« . . .

»Щоб мені оце хліба не зїсти«,
заклявся один із загону,
тож відстрілювався гімназистик,
аж від трьох, що сиділи на конях».
— »Що й казать, був завзятий хлопчина.
Дивувалися й ми його чину,« —
притакнули і другі з запалом
та у темному лісі пропали.

Прага, 1932.

Відлітають дні, як листя
з гиляк, що скорчені холодом.
Досить вже сонцю молитися,
струсіть із себе його золото.
Нас далі кличуть суворі,
Клондайку ворожої тиша,
де ніч розсіває зорі,
де небо здається ближче.
Там квітами дні не прикрашені;
там ті не встають, що впали . . .
Лиш ноги взуті в мокасини,
що топчуть сніги зухвало.
Там людина вовку братом
та братерство їх просте —
насолоджуються ароматом
тепла, що вогонь простер.
А сонце далеке й безсиле
розсипалось по снігу.
І лиш за санками сміло
йде той, що скорив бігун.

Ужгород, 1933.

Земля яка нахмурена!
Горить останнім жаром . . .
Ген шлях цей від Батурина
до Крут і до Базару.

Ось віти жалем скорчені
»Ой жалю ти, мій жалю!«
Хто цьому краю зло чинить,
пустошить, зневажає?

Земля суха, порепана,
куди лише не гляну
і раптом — образ Реціна,
як пишуть лист султану.

Пястук брунатний, жилавий
та чуб хвилястий, гордий . . .
Гей, славно, предки, жили ви,
не знаючи покори!

Але тепер які є ви,
онуки безталанні!
Та ж час розквітнуть Києву
вже на своєму лані.

І небо тут, як олово,
краї в багряних тінях,
це дню вже втяла голову
вечірня гільотина.

Та брязне ніч під напором,
аж доля зарегоче,
і день розквітне прапором
із чорнозему ночі!

Буди, 1934.

ПОХІД

Має вітер полум'ям стягів
і пливуть за полками полки,
хто відважний руку простягне
зупинити ці серця палкі?

Обілляло промінням їх сонце
і обрій обійняв золотий,
ще сьогодні відважились конче
у ворожий табор загостить.

Наче з золота лиця смагляві
лється пісня палкіш від вина,
про незломні козацькі лави,
як у поле покличе війна.

Грізні стернищем тягнуться тіні,
аж під хмари знялись порохи.
Так повстали сини України
у останній завзятий бій.

Буди, 1934.

ПРЕЛЮДІЯ ЗИМОВА

На обрію ось вовчими очима
заблисли зорі дальних вікон.
Лягає місяць на спочинок,
а вітер ріже по повіках.

Ось підо мною кінь — Гнідко грудастий
батьоро й вперто крок за кроком . . .
Лиш деколи підкова брязне,
об камінь черкне ненароком.

Повздовж доріг, немов живі, співають
дроти на стовбурах похмурих,
в баюрах чорних спочивають
іще не викликані бурі.

Та затишку душа не просить,
і сміливо тобі на груди
я припаду, негодо осінь,
і до зими з тобою буду.

Як засурмлять в просторах сніжні сурми
і весело закрутить в полі сніг,
тоді усі мої осінні журби
кайданами впадуть до ніг.

Буди, 1934.

ПРЕЛЮДІЯ РАНКОВА

З підрізаного карку ночі
вибіг струмок світанку . . .
Полум'яний келих підносить
час недрімливий ранку.
Розтулюються дня уста —
соняшну радість випить.
І нам уже час устатъ
пільму зловорожу викпить.
Коні вітру баскїї
протупцювали зі сходу;
ген золотий Київ —
воскреслий з Голготи сходить!
Розняли обійми брами:
— »Прийдіте до мене, діти!«
От і Тома до рани
руку простяг.

Глядіте!
Хай сяють уста пророчі
у темряві безперестанку!
З підрізаного карку ночі
вибіг струмок світанку.

Буди, 1934.

Торка воронячим крилом
поблідлі жахом шиби вікон,
цей чорний вітер там за шклом,
де стогне ніч сичовим криком . . .

А в скелі стін вдаряють хвилі,
додолу дзвінко лється струмінь: —
це скрипка жалібно щось квилить,
клавір рокоче у задумі . . .

І вмить розтанула земля
і зникло небо понад дахом,
то замість всесвіту імя
Йоган-Себастьяна Баха . . .

Єдине серце мільонів,
в єдиному злилися ритмі,
серця тверді, серця тендітні,
що б'ються в цьому ампліоні . . .

Бренить »дванадцять язиків«
на хвилях радіо нестримних —
чужий язык, чужа музика
в надхненних урочистих гимнах . . .

Твої, Україно, уста
замовкли у всесвітнім хорі . . .
Та час нам, браття, час устать!
І голови піднести д' горі!

І світлом радісним, ясним
у глупу темінь ночі бризне
твоїй, Україно, весні
гучна, весела й рідна пісня!

Вже пісня ця росте, росте . . .
Нестримні хвилі злотодзвонні!
Й широкий український степ
озветься в цьому ампліоні.

Торка воронячим крилом
поблідлі жахом шиби вікон,
цей чорний вітер там за шклом,
де стогне ніч сичовим криком.

Буди, 1935.

ПРОЩАННЯ

Бурхлива молодосте, ти
в прощанні простягаєш руку,
уже з тобою нам не йти
по зимному чужини бруку.

Ще блискає в живих очах
заграва відблиском минулим,
але любови змерзлий птах,
чужина серце не притулить.

Та ось душі сталева броня
боронить пристрасти ще й досі,
даремно сивиною скроні
оздоблює розважна осінь.

Роки ж летять навперегони,
та вже не за горами мить,
коли нового Ерихону
тривожно сурма задзвенить.

Прага, 1935.

УЖГОРОД

На тлі із золота і сині
(ні, сонцю сили не зносить!)
Біля синайської святині
біблейські бороди й носи.

А на роздзьобаній панелі
розчавив голову кавун, —
та никнуть соняшні пастелі,
як хмари сунеться чавун . . .

Це чорні круки із легенди
вздовж вулиць сунуться отак.
І заливає реверенди
брудною жижею »автяк« . . .

А ось жебрацькі силуети
в коринські врізались колони:
гей, що у тиші там снуєте:
молитви, вірші, чи проклони?

Ні Вавилону мішанина,
ні гидь розбещена Гомори —
почварна паща міщанина
тут стоязичієм говорить . . .

Лиш деколи цей легкий подув
музика степу і вітрів, —
це дівчина, беручи воду,
розплеще срібні краплі слів . . .

І ллє на вулицю коршма
помії з лайки й алкоголю
й дєсь понад співами прочан
його жагучєє »глаголю«.

Алє на кожному звороті,
на вулиці і площі кожній
Мадонна в вишитій сорочці
благословляє перехожих.

Ужгород, 1935.

О. П.

Зніми долоні з обличчя!
Світе срібних очей заграй,
кожну ніч музикою сниться
твого сміху дзвінкий водограй;

щогла рук, нап'яті до лету,
золотаві гадючки волосся
і уста — зачарована флейта,
що діткнутись недовелося . . .

Скрізь зо мною, де лиш не стану,
пломеніє Твоє обличчя
і у безвісті знову тане
і у безвість невпинно кличе . . .

Скрізь зо мною: зимовим смерком!
приторочена до сідла . . .
Чи всміхаєшся місяшним серпом,
чи стелишся, мов імла.

Коли ж ранком багряні коні
атакують демонів ночі,
на твоїй рожевій долоні
радісне серце тріпоче . . .

Прага, 1936.

М. А.

День вже заблис . . . Пора, пора . . .
Ген сурми клич прилетів.
Он там шикується парад
лейб-гвардії поетів.

Мундур, подертий у боях,
стрункий мій стан огорне,
ще б тільки шаблю впоясать
із вістрям гострим чорним . . .

Он пишно має білий стяг,
прострелений словами,
паском я міцно серце стяг,
щоб не тужить за вами.

Щоб вільним кроком продуднить
повз вас, мій генерале,
аби для вас так гордо жить,
як інші умирали.

І за хоробрість так любить —
впиватися цим трунком,
десь тут над серцем заблестить
медаля поцілунку.

Прага, 1937.

СОНЕТИ ПРО БУРЮ І СПОКІЙ

I.

Вітайте грім весняної тривоги,
в далекім гуркоті ловіте передвість.
Біжать шляхи і куряться дороги,
в скрижалях хмар вогняний скоропис.

У груди бур летить за списом спис,
отари хмар пригнули грізно роги . . .
Тремтить, зривається і падає під ноги
весняний цвіт під вітру буйний свист.

Ось ти прийшла прекрасна і жадана
зірвать спокою плащ, здмухнуть отруту сна,
вже наших душ давно отверта брама.

Вітаємо ж тебе, володарко грізна! . . .
А тут нехай тремтить розніжена весна
вогнями блискавиць по ночах осяянна.

II.

Ні очі, ні уста, ні весь твій грішний привид
не схилять гордеє чоло мое до стіп:
я іншій присягав, святій, прекрасній Діві
і серце гончим псом Її шукає слід . . .

І піду, піду я за Нею наосліп,
прощайте дні мої спокою нещасливі,
я може повернусь до вас, але тоді,
коли знайду там десь своє прекрасне диво.

А ти вбивайсь, чи плач, чужини жінко грішна,
хапайся за сідло, тримай мої стремена,
проклони посилай, чи усміхайся ніжно . . .

Та я з погордою стисну свої рамена:
прощай, не гнівайся, забудь скоріш про мене,
твої шляхи й мої простлалися розбіжно.

Буди, 1938.

А. Б.

Яким не була б ти, моя кохана, зером, —
за глибиною віч твоїх — хай тільки пустка,
та ось схвильований схиляюсь над папером
і кида промінем твоя строката хустка.

А той, що наділя нас щедрою рукою,
Той віру дав мені і животворчість серцю,
і не один іще зі зброєю такою
не програвав поет свого святого герцю.

Хай упокорений, схилюсь до ніг смаглявих;
нехай впаду рабом — краси страшної тіла,
та знай, що бунт раба — це ніж в руці кривавий,
поета ж повстання — непереможний стилос.

Підважить він замкнуті щільно двері
і бризне промінем у порожнечу чорну
і виведе з п'ятьми й положить на папері
Тебе, в музику слів прибрану неповторно.

Сєрадж, 1940.

МІЙ ГЕРОЙ

Як голка, день той загубивсь
в соломі сірій буднів,
коли герой мій народивсь,
що буде незабутній.

І ось стоїть незнаний, сірий,
замисливсь на панель
і тільки місяць око щирить
та треться об шинель.

І бачить гетьман там вгорі
з піднятою рукою,
як серце полум'ям горить
святого непокою.

Як по упертому чолі,
біжать думки, як хмари,
(а що коли б так почали
живий і мертвий впарі?)

Та ось рухнувсь. Під чоботом
недокурок погас,
та вірить міцно (Що бо там!)
він прийде слухний час.

Я чую кроки їх і брязк
сталевих шоломів.
Ідуть, ідуть: його наказ
як грім прогомонів.

А він в своїй шинелі сірій
з почотом круг стола
стоїть задуманий і вірить,
що долю подола.

<40>

28. II. 1941